

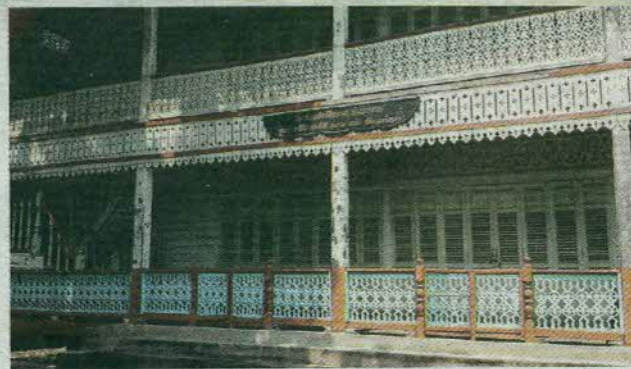
ตามรอยนิราศพระประธม (ภาคนครชัยศรี)

เพราะต้องการประยุกต์งานวิจัย ให้ประชาชนนำมาใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจได้ ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล ศูนย์สยามทรรศนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จึงเสนอโครงการ ‘การสำรวจและศึกษาทุนทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามรอยวรรณคดีนิราศพระประธมของสุนทรภู่ ในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และกรุงเทพฯ’ เพื่อให้ทุนวัฒนธรรมประเภทวรรณคดีนิราศด้านการท่องเที่ยว

ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ เล่าถึงที่มาของโครงการว่าสายวรรณคดีมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความงาม วรรณศิลป์ สุนทรียภาพ แต่ไม่ตอบโจทย์ประเทศ จึงมีความคิดว่าทำอย่างไรจะประยุกต์สู่ปากท้องประชาชน จึงเสนอโครงการข้างต้น

“เวลาลงฟิลด์ทริปแล้วสะท้อนใจเจ้าของเส่วบ้านนี้เก่ามีคนนั้นคนนี้มาทำไหมไม่ถูกใช้ให้เป็นประโยชน์...หรือเป็นไอเดียจัดเส้นทางท่องเที่ยว ทำให้เกิดการตื่นตัว ผมสนใจทั้งเชิงโปรดักท์และเชิงกระบวนการ เชิงกระบวนการมีการคุยกันคนสามวัย คือ เด็ก ผู้ใหญ่ คนแก่ ทำให้คนแก่มีบทบาทในการเล่าเรื่อง ในส่วนของเด็กโรงเรียนทำหลักสูตรท้องถิ่น มาลิงค์กับมัคคุเทศก์ ขณะเดียวกันคิดว่าเรื่องท้องถิ่น ควรเล่าด้วยคนท้องถิ่น”

ส่วนผลิตภัณฑ์ทำให้คนเห็นคุณค่าของของที่จะเพิ่มขึ้นเบื้องต้นต้องทำความเข้าใจกับคนในชุมชน เราลงพื้นที่มาเก็บสปี คั่นเคยกับชุมชน ซึ่งเข้าใจว่าเราจะทำอะไร แรกๆทุนวิจัยให้ทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ หาดตลาดได้ด้วย ทำแล้วต้องตามดู และพยายามให้หน่วยงานท้องถิ่นมาเกี่ยวข้อง

โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดสัมปทวน

ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล

วันเดียวเที่ยวกับสุนทรภู่ ตามรอยนิราศ

พระประธม (ภาคนครชัยศรีถึงนครปฐม)

สถานที่กล่าวถึงในนิราศพระประธม ประกอบด้วย ลานตากฟ้า, จักราย, สัมปทวน มีวัดสัมปทวนอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ, ปากน้ำสำหรับไพร่พลที่ค้างที่ว่าการอำเภอ นครชัยศรี แต่ก่อนเรียกกันว่าตำบลปากน้ำ, บางแก้ว คลอง และตำบลในอำเภอ นครชัยศรี เราเดินทางกันที่ท่าเรือวัดลานตากฟ้า เพื่อล่องเรือในแม่น้ำนครชัยศรี

โดยแวะชมจุดต่างๆ ประกอบด้วย

1. โรงเรียนเทิดไถ่ตัว 2. ศาลเจ้าพ่อสุบิน
3. วัดจักราย 4. วัดกลางคูเวียง 5. วัดสัมปทวน
6. วัดกลางบางแก้ว

จากวัดลานตากฟ้า ใช้เวลาประมาณ 5 นาทีก็มาถึงโรงเรียนเทิดไถ่ตัว เอกสารประกอบการนำชม ระบุว่า โรงเรียนตั้งอยู่ปากคลองโรงเรียนริมแม่น้ำ เป็นต้นสายสถานที่ปฏิบัติธรรมของกลุ่มจีนสยาม สถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้มีอายุ 120 ปี ดร.อภิรักษ์ณ ชี้ให้ดูส่วนที่เป็นคอกไม้ซึ่งมีลวดลายประดับ

ศาลเจ้าพ่อสุบิน

และราวสะพานที่มีรูปปั้นทหารแล้ว เราสามารถเรียนรู้เทพเจ้าต่างๆ จากด้านนอกพระอุโบสถ ดังที่ ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ บอกว่า

“เคยพานักศึกษามาดู ด้านข้างเป็นงานปูนปั้นรูปเทพเจ้าต่างๆ ถ้าเราพาเด็กมาเรียนรู้จะเห็นว่าเป็นพุทธผสมกับพราหมณ์ มีพระกามเทพ พระวรุณ คือมีกิมมิกให้เล่น แต่ที่อยู่สูงสุดเป็นรูปคาวีหลวิชัย ไม่ใช่เทพเจ้า เดว่าเป็นชาดก เราเลยให้พระโพธิสัตว์สูงกว่าเทพเจ้า

“ทำไม่เป็นชาดก เรื่องนี้สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นสมณโคตม ในภัทระกับมีพระพุทธรูป 5 องค์ แต่ละองค์มีสัญลักษณ์ประจำตัว คือ ไก่ เต่า แม่นาค องค์ปัจจุบันสัญลักษณ์ประจำตัวคือโค และองค์สุดท้ายพระศรีอริยสัญลักษณ์ประจำตัวคือสิงห์ เทพไม้ครบแต่น่าสนใจว่าการรับรู้ของคนจักรายรู้จักเทพอะไรบ้าง หากมาดูเด็กๆ จะได้เรียนรู้ความเชื่อทางพุทธ และพราหมณ์”

ปูนปั้นเป็นรูปพระเสาร์ พระราหู พระเกตุ ฯลฯ ทั้งหมดเป็นแขก องค์ที่ใหญ่เป็นพระอินทร์ พระพายก็น่าสนใจวิธีเลือก แปลว่าที่นี่มี

ว่าสายวรรณคดีมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความงาม วรรณศิลป์ สุนทรียภาพ แต่ไม่ตอบโจทย์ประเทศ จึงมีความคิดว่าทำอย่างไร จะประยุกต์สู่ปากท้องประชาชน จึงเสนอโครงการข้างต้น

“เวลาลงฟิลด์ทริปแล้วสะท้อนใจ
เจ้าของเล่าว่าบ้านนี้เก่ามีคนนั้นคนนั้นมา
ทำไมไม่ถูกใช้ให้เป็นประโยชน์...หรือเป็น
ไอเดียจัดเส้นทางท่องเที่ยว ทำให้เกิด
การตื่นตัว ผมสนใจทั้งเชิงโปรดักท์
และเชิงกระบวนการ เชิงกระบวนการมีการ
คุยกันคนสามวัย คือ เด็ก ผู้ใหญ่ คนแก่ ทำให้
คนแก่มีบทบาทในการเล่าเรื่อง ในส่วนของเด็ก
โรงเรียนทำหลักสูตรท้องถิ่น มาลึกลับกับมัคคุเทศก์
ขณะเดียวกันคิดว่าเรื่องท้องถิ่น ควรเล่าด้วยคนท้องถิ่น”

ส่วนผลิตภัณฑ์ทำให้คนเห็นคุณค่าของของที่จะเพิ่มขึ้น
เบื้องต้นต้องทำความเข้าใจกับคนในชุมชน เราลงพื้นที่มาเป็น
สิบปี ค้นเคยกับชุมชน ซึ่งเข้าใจว่าเราจะทำอะไร แรกๆ
ทุนวิจัยให้ทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ หาดลาดให้ด้วย ทำแล้วต้อง
ตามดู และพยายามให้หน่วยงานท้องถิ่นมาเกี่ยวข้อง

งานวิจัยมี อบอุ่น.มหาสวัสดิ์ กับ อบอุ่น.บ้านใหม่ มารับ
ช่วงต่อ และใช้โปรเจกต์ของบงกชนิเทศ จากมหาวิทยาลัย
มหิดล คว้าโมเดลนี้ทำได้หรือไม่ ต้องเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก
อะไร สิ่งที่กำลังทำคือให้ไม้ไผ่ไปติดไว้ในจุดต่างๆ พอনা
โทรศัพท์มือถือไปสแกนที่ป้าย จะเป็นภาพประวัติของสถานที่นั้นๆ

อีกส่วนคือทำป๊อปอัพ เราจ้างครุศิลป์ออกแบบมีพระปฐม
เจดีย์ สุนทรภู่ในเรือ มีควายโยงเรือ เพื่อให้ชุมชนต่างๆ เห็น
เป็นไอเดียในการทำ นิราศมีเป็นร้อยเรื่อง และผ่านสถานที่ต่างๆ
เกือบทุกแห่ง

โรงเรียนที่เข้าไปทำงานด้วยคือโรงเรียนบ้านคลองโยง
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อบอุ่น.บ้านใหม่ บริเวณโรงเรียนบ้าน
คลองโยง สุนทรภู่พูดถึงนก 13 ชนิด เราจะทำเป็นแหล่งดูนก
มีทริปดูนก ในคลองข้างๆ และจัดแสดงรูปภาพนกไว้ที่โรงเรียน
มีชุดคำเกี่ยวกับนกเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้สามารถบูรณาการการ
เรียนการสอนได้ด้วย ครุศิลป์ก็ทำของที่ระลึกออกมาจำหน่าย

เบื้องต้นได้ของบฯ จากมหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อทำเรือน
สุนทรภู่ไว้โรงเรียน เป็นพิพิธภัณฑสถาน ให้เด็กเป็นมัคคุเทศก์ มีเล่น
เพลงเรือ โดยมีงษ์ เป็นเบียร์เลี้ยงให้กับนักเรียน 1 ปี และหวัง
ว่าหลังจากนั้นชุมชนสามารถดำเนินการต่อได้

ต้นเดือนมีนาคมที่ผ่านมา โครงการฯ ร่วมกับศูนย์สยาม
วรรณคดีศึกษา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรท้องถิ่น

ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล

พระปฐม (ภาคนครชัยศรีถึงนครปฐม)
สถานที่กล่าวถึงในนิราศพระปฐม
ประกอบด้วย ลานตากฟ้า, จักรวาล,
สัมปทวน มีวัดสัมปทวนอยู่ฝั่ง
ตะวันตกของแม่น้ำ, ปากน้ำ
สำประโทน-บริเวณที่ตั้งที่ว่าการ
อำเภอนครชัยศรี แต่ก่อนเรียกกันว่า
ตำบลปากน้ำ, บางแก้ว คลอง
และตำบลในอำเภอนครชัยศรี
เรานัดพบกันที่ท่าเรือวัดลาน
ตากฟ้า เพื่อลงเรือในแม่น้ำนครชัยศรี

โดยแวะชมจุดต่างๆ ประกอบด้วย

1. โรงเจเที่ยงเต่าตัว
2. ศาลเจ้าพ่อสุบิน
3. วัดจรัล
4. วัดกลางคูเวียง
5. วัดสัมปทวน

6. วัดกลางบางแก้ว

จากวัดลานตากฟ้า ใช้เวลาประมาณ 5 นาทีก็มาถึง
โรงเจเที่ยงเต่าตัว เอกสารประกอบการนำชม ระบุว่า โรงเจตั้ง
อยู่ปากคลองโรงเจฝั่งริมแม่น้ำ เป็นต้นสายสถานที่ปฏิบัติธรรม
ของกลุ่มจีนสยาม สถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้มีอายุ 120 ปี
ดร.อภิรักษ์ณ์ ชี้ให้ดูส่วนที่เป็นคอไม้ซึ่งมีลวดลายประดับ
แสดงว่าผู้สร้างเป็นคนจีนแต่ใจ

ส่วนศาลเจ้าพ่อสุบิน หรืออีกชื่อหนึ่ง คือ เจ้าพ่อเฮ้งเจีย
ตั้งอยู่ปากคลองมหาสวัสดิ์ฝั่งแม่น้ำนครฯ มีที่มาจากการเข้า
ทรงองค์เจ้าพ่อ เมื่อเวลาเจ้าพ่อมาลงองค์นั้นจะมีลักษณะกิริยา
เหมือนลิง ชาวบ้านจึงปั้นรูปปั้นของเจ้าพ่อเป็นเทพเฮ้งเจีย

ความเป็นมาในการก่อตั้งไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัด คาดว่า
มีมาก่อนสมัยรัชกาลที่ 4 ทั้งยังเป็นศาลเจ้าสำคัญ เพราะเป็น
จุดหมายที่คนในสมัยนั้นรู้จัก ดังปรากฏในประกาศชุดคลอง
มหาสวัสดิ์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 ความตอนหนึ่งว่า

**“...ในปีนั้น โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าพระยา
รวิวรรณมหาโกษาธิบดี พระศิริสมบัติ จ้างจีนชุดคลองขึ้นตำบล
หนึ่ง ตั้งแต่วัดไชยพฤกษมาลาดลอดออกกรมศาลสุบินตงแม่น้ำ
นครชัยศรี...”**

ศาลเจ้าฯ มีลักษณะเป็นศาลจีน เรียกว่า ศาลแป๊ะกง
มีเจ้าพ่อสุบินประทับอยู่ตรงกลางศาล มีงานประจำปีหลัง
เทศกาลตรุษจีนผ่านไป 15 วัน มีการจัดเลี้ยงโต๊ะจีนโดยชาว
บ้านบริจาคเงินตามศรัทธา และมีการเข้าทรงเจ้า โดยคนทรง
เจ้าจะนำของแหลมมีคม ลักษณะเหมือนมีดมาแทงตามร่างกาย
ถัดจากศาลเจ้ามาเล็กน้อยเป็นที่ตั้งของ วัดจรัล วันที่เรา
ไปนั้น เป็นช่วงที่วัดมีงานประจำปี จึงดูคึกคักมากกว่าปกติ
หากมองในแง่การท่องเที่ยว นอกจากการรวบรวมมรดก

พาเด็กมาเรียนรู้อะไรจะเป็นพุทธมณฑล
กับพราหมณ์ มีพระกามเทพ พระวรุณ
คือมีกิมมิกให้เล่น แต่ที่อยู่สูงสุดเป็นรูป
คาวีหลวชัย ไม่ใช่เทพเจ้า เดว่าเป็น
ชาดก เราเลยให้พระโพธิสัตว์สูงกว่า
เทพเจ้า

“ทำไมเป็นชาดก เรื่องนี้สันนิษฐาน
ว่าพระพุทธรูปเป็นสมณโคดม ในภัทรกัป
มีพระพุทธรูป 5 องค์ แต่ละองค์
มีสัญลักษณ์ประจำตัว คือ ไก่ เต่า
แม่น้ำงู องค์ปัจจุบันสัญลักษณ์ประจำ
ตัวคือโค และองค์สุดท้ายพระศรีอารีย
สัญลักษณ์ประจำตัวคือสิงห์ เทพไมครบ
แต่น่าสนใจว่าการรับรู้ของคนจรัล
รู้จักเทพอะไรบ้าง หากมาดูเด็กฯ จะได้
เรียนรู้ความเชื่อทางพุทธ และพราหมณ์”

ปู้นั้นเป็นรูปพระเสาร์ พระราหู
พระเกตุ ฯลฯ ทั้งหมดเป็นแขก
องค์ที่ใหญ่เป็นพระอินทร์ พระพาย
ก็น่าสนใจวิธีเลือก แปลว่าที่นี่มี
พระเกจิอาจารย์ เพราะรู้โหราศาสตร์
โบสถ์แห่งนี้สร้างในปี 2598 โดย
หลวงพ่อบุญมี (สกุลเดิม เทศนาบุญมี)
อดีตเจ้าอาวาส สอดคล้องกับที่บอกว่า
โบสถ์เดิมเป็นมหาอุด

แะกินมือกลางวันที่วัดกลางคูเวียง
ซึ่งมีร้านขายอาหารตั้งอยู่บนแพริมน้ำ
ไปไหว้พระและชมวัด ผู้เขียนติดใจวิหาร
เก่า ซึ่งมีรูปปั้นกนิรี (ร่างท้วม) และรูป
ปู้นั้นด้านนอก ดูดิบๆ แปลกตาดี
ส่วนที่ วัดสัมปทวน มีเรือนไม้หลัง
งามที่ติดป้ายว่าเป็นโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม

ปิดทริปที่โบสถ์ วัดกลางบางแก้ว
ซึ่งแม้จะเป็นสิ่งปลูกสร้างใหม่ แต่ภาพ
จิตรกรรมฝาผนังก็งดงามชวนชม

ยังมีเรือนไม้สวยๆ ริมน้ำ ที่เห็นแล้ว
อยากขอจอดเรือแวะพัก ใช้ชีวิตแบบ
สโลว์ไลฟ์

จนใจว่าไม่รู้จักเจ้าของบ้านสักหลัง
จึงได้แต่ผ่านไปเท่านั้น ■